

Δρ. Χρίστος Φ. Κληρίδης

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Πρόλογος: Κ. Κληρίδης
Γενικός Εισαγγελέας της Κυπριακής Δημοκρατίας

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το Κυπριακό Νομικό Σύστημα
Δρ. Χρίστος Κληρίδης

ISBN 978-960-622-355-6

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Νεκταρία Καπογιάννη
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Έλενα Μαθαίου
Παραγωγή:	NB Production AM301117M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομιάλη 23, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org
Αθήνα: Μαυρομιάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521
Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212
Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600
Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

number of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

Committed to excellence

Δρ. Χρίστος Φ. Κληρίδης

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Cyprus Legal System

Dr Christos Clerides

Advocate Head of the Law Department, Frederick University, Cyprus

Abstract: The Cyprus Legal System has developed through centuries of legal history to what it is today; an amalgam of English, Greek and Cypriot legal practice and tradition. The structure of the Court System developed since 1878, when the British took over Cyprus from the Ottomans but progressed to a more modern system since the 1960 Independence Constitution, as adapted and amended on the basis of the Law of Necessity and the accession of the Republic of Cyprus to the European Union in 2004. The main aspects of Civil and Criminal Procedure and the Law of Evidence are examined along with matters relating to jurisdiction, the powers of the Court, Injunctions, Contempt of Court and the role of Judges and Advocates. The leading role of the Supreme Court, the hierarchy of Laws and fundamental problems facing the Cyprus Legal System are brought out and discussed extensively.

ISBN 978-960-622-355-6

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

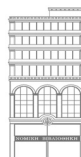
DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKH BIBΛIOTHKH

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

© 2017, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Πρόλογος

Κάθε φορά που εκδίδεται και κυκλοφορεί ένα νέο σύγγραμμα επί θεμάτων Κυπριακού Δικαίου, η νομική βιβλιογραφία της Κύπρου, η οποία πριν από λίγα χρόνια ήταν πτωχότατη, καθίσταται σημαντικά πλουσιότερη. Νομικοί συγγραφείς, είτε αυτοί είναι δικηγόροι, είτε δικαστές, είτε ακαδημαϊκοί του Δικαίου, πέραν των όλων καθημερινών ποικίλων ασχολιών τους, βρίσκουν το χρόνο να αφιερώσουν στη συγγραφή έργων επί νομικών θεμάτων, τα οποία κοσμούν τη βιβλιογραφία. Τέτοια συγγράμματα, τα οποία είναι αποτέλεσμα επιστημονικής έρευνας και αξιολόγησης, είναι απαραίτητα εργαλεία σε κάθε μελετητή του Δικαίου του τόπου μας, σε κάθε ελεύθερο επαγγελματία, σε κάθε νομικό κρατικό και δικαστικό λειτουργό.

Ένα τέτοιο πολύτιμο έργο και εργαλείο είναι το παρόν σύγγραμμα του δικηγόρου, ακαδημαϊκού και έγκριτου νομικού Χρίστου Κληρίδη με τίτλο «Το Κυπριακό Νομικό Σύστημα».

Όπως είναι γνωστό, το νομικό σύστημα της Κύπρου, η οποία διατέλεσε για δεκαετίες Αγγλική αποικία, βασιζόταν σχεδόν εξ ολοκλήρου στο Αγγλικό νομικό σύστημα, με προεξάρχοντες τους κανόνες του Κοινοδικαίου και τις αρχές του Δικαίου της Επιείκειας. Μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, η Κυπριακή Δημοκρατία διατήρησε σε μεγάλο βαθμό την επίδραση του Αγγλικού Δικαίου, πλην όμως εμπλουτίστηκε σε κάποια θέματα με στοιχεία του Ηπειρωτικού Δικαίου, όπως αυτό εφαρμόζεται στη Γαλλία, στην Ελλάδα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Κύρια διαφορά από το Αγγλικό δίκαιο, αποτέλεσε η υιοθέτηση γραπτού, κωδικοποιημένου Συντάγματος και η εφαρμογή συστήματος Διοικητικού Δικαίου. Μέσα από το πολυσέλιδο κείμενο του παρόντος συγγράμματος γίνεται μια πολύ χρήσιμη ιστορική αναδρομή στο Κυπριακό Νομικό Σύστημα και επεξηγείται με σαφήνεια και μεθοδικότητα ποια είναι η κατάσταση πραγμάτων σε επιμέρους θέματα, όπως είναι η Οργάνωση των Δικαστηρίων, η Δικαιοδοσία και οι Εξουσίες τους. Γίνεται επίσης εμπεριστατωμένη ανάλυση γενικότερων θεμάτων υψίστης σημασίας, όπως είναι το ακολουθούμενο σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, Ποινικής Δικονομίας, Δικαίου της Απόδειξης και περί Δικαστών και Δικηγόρων. Μέσα από τις ενδελεχείς αναλύσεις όλων των θεμάτων που πραγματεύεται το σύγγραμμα, γίνεται επίσης μια πολύ εύστοχη τεκμηρίωση των γραφομένων, με παραπομπή σε νομολογία και σε αποσπάσματά της, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις, γίνονται και σχόλια σε σχέση με κακώς έχοντα και υποβάλλονται εισηγήσεις για αλλαγές και βελτιώσεις.

Πρόκειται για ένα περιεκτικό και εύληπτο στην ανάγνωση σύγγραμμα το οποίο, με ιδιαίτερη ευκολία, δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή, ή στον κάθε αναγνώστη, να βρίσκει εκείνο που επιδιώκει, ή να αποκτά μια σφαιρική εικόνα του Κυπριακού Νομικού Συστήματος.

Κώστας Α. Κληρίδης

Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας

Λευκωσία, Νοέμβριος 2017

Σημείωμα Συγγραφέα

Το «Κυπριακό Νομικό Σύστημα» είναι έργο εμπλουτισμένο με τριάντα πέντε χρόνια εμπειριών μου στη «μαχόμενη δικηγορία», επτά και πλέον χρόνια διδασκαλίας μου σε Πανεπιστήμια, δημόσιες διαλέξεις μου και αρθρογραφία σε πτυχές του Κυπριακού Δικαίου. Στην Κύπρο το σύστημα εδράζεται στο νομικό σύστημα της Αγγλίας και αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια της αποικιοκρατίας, 1878-1960. Όμως θα ήταν λάθος να συμπεράνει κανείς ότι το Αγγλικό Σύστημα εφαρμόζεται αυτούσιο σήμερα στην Κύπρο. Το Κυπριακό Νομικό Σύστημα εξελίχθηκε προσαρμοσμένο στην Κυπριακή πραγματικότητα και αντλεί διδάγματα στον τομέα του δημοσίου δικαίου και οικογενειακού από την Ελλάδα, στο δίκαιο των Συμβάσεων και Ποινικό Δίκαιο και από την Ινδία, στο δίκαιο της ακίνητης ιδιοκτησίας από το Οθωμανικό Δίκαιο και πρόσφατα σε ένα ευρύ φάσμα από το Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Δίκαιο των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων.

Το Σύστημα ηλικίας σχεδόν ενάμισο αιώνα παρουσιάζει σημεία γήρανσης και ανάγκης εκσυγχρονισμού του. Πέρασε από τη θυελλώδη περίοδο της Τουρκικής Ανταρσίας και διεσώθη από το «Δίκαιο της Ανάγκης» αλλά και την υπομονή και επιμονή της πολιτείας και του νομικού κόσμου να το διατηρήσει σε ισχύ και να το βελτιώσει.

Κριτική ασκείται μέσα από τις σελίδες του βιβλίου σε διάφορα θέματα και γίνονται εισηγήσεις για τον εκσυγχρονισμό και βελτίωσή του. Το σύστημα παραμένει «συντηρητικό» αλλά πάσχει λόγω της αδυναμίας της πολιτείας να αντιληφθεί ότι χρειάζεται να επενδύσει στο σύστημα όχι για σκοπούς συντήρησής του, αλλά κυρίως για τον εκσυγχρονισμό του. Η εμπιστοσύνη του πολίτη στο Κράτος Δικαίου κλονίζεται ιδιαίτερα από τις καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης, τις οποίες το ίδιο το Ανώτατο Δικαστήριο έχει διαπιστώσει στην έκθεσή του το 2016 διαπιστώσει και προβαίνει σε εισηγήσεις. Τα προβλήματα είναι πολλά και αφορούν τόσο την οργάνωση των Δικαστηρίων, το δικονομικό πλαίσιο αλλά και τις σχέσεις δικαστών - δικηγόρων. Κάθε σύστημα για να είναι αποτελεσματικό πρέπει να έχει τους κατάλληλους μηχανισμούς ομαλής λειτουργίας, εκσυγχρονισμένο δικονομικό πλαίσιο και σωστό Δίκαιο της Απόδειξης. Η εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων κατά αποτελεσματικό τρόπο αποτελεί το θεμέλιο λίθο εμπιστοσύνης στο σύστημα μαζί με την ταχύτητα διεκπεραίωσης υποθέσεων. Δικαιοσύνη που αργεί δεν είναι δικαιοσύνη: "Justice delayed is justice denied".

Τα Δικαστήρια πρέπει να είναι αποτελεσματικά, εξοπλισμένα με ευρείες εξουσίες. Η λειτουργία Τριτοβάθμιου Δικαστηρίου θα βελτιώσει την ποιότητα των αποφάσεων, συνδυαζόμενη με τον εκσυγχρονισμό της δικαιοδοσίας των Δικαστηρίων σε όλα τα επίπεδα με στόχο την εξειδίκευση.

Ευχαριστώ κυρίως τους φοιτητές μου τόσο στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο αλλά ιδιαίτερα στο Frederick που με τις επίμονες ερωτήσεις τους και δίψα για μάθηση με υποχρέωσαν σε ακόμη εκτενέστερη έρευνα, σκέψη και προβληματισμό.

Για τη σύνταξη ευχαριστώ ιδιαίτερα την Άντρεα Νικολάου, δικηγόρο, για όλη της τη βοήθεια και τις υπόλοιπους βοηθούς μου στο γραφείο, αλλά και τις ιδιαιτέρες μου, Άρτεμις, Μαρία και Γιάννα που βοήθησαν στη δακτυλογράφηση του κειμένου. Για οποιαδήποτε λάθη ή παραλείψεις φέρω ασφαλώς αμέριστα την ευθύνη. Τέλος, ευχαριστώ θερμά τον εκδοτικό οίκο ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ για τη φροντίδα και αυτής της έκδοσης και την εξαιρετική συνεργασία.

Το βιβλίο αφιερώνω στις γενεές Κυπρίων Δικηγόρων που έχουν διαπρέψει πριν τη δική μας γενιά και που ασφαλώς συνέδραμαν στην αρχιτεκτονική του Συστήματος και για το οποίο, παρά τις αδυναμίες του, δεν μπορεί παρά να είμαστε περήφανοι.

Δρ. Χρίστος Κληρίδης

Δικηγόρος, Πρόεδρος Τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Frederick

Λευκωσία, Νοέμβριος 2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	7
Σημείωμα συγγραφέα.....	9
Συντομογραφίες	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ Η ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. Αρχαίοι Χρόνοι	23
2. Από το Βυζάντιο στην Αγγλοκρατία	24
3. Κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας (1571-1878).....	25
4. Η περίοδος της Αγγλοκρατίας (1878-1960)	25
5. Το Σύνταγμα του 1960	31
α. Πρώτη τροποποίηση.....	33
β. Δεύτερη τροποποίηση	33
γ. Τρίτη τροποποίηση	34
δ. Τέταρτη τροποποίηση	34
ε. Πέμπτη τροποποίηση.....	34
στ. Έκτη τροποποίηση	34
ζ. Έβδομη τροποποίηση	34
η. Όγδοη τροποποίηση.....	34
θ. Ένατη τροποποίηση	35
ι. Δέκατη τροποποίηση	35
6. Βασικές πρόνοιες του Συντάγματος του 1960.....	35
7. Το Δίκαιο της Ανάγκης.....	36
8. Ο περί Δικαστηρίων Νόμος 14/60	51

9. Το ισχύον Δίκαιο	52
10. Ιεράρχηση των Κανόνων Δικαίου	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

1. Εισαγωγή	67
2. Ανώτατο Δικαστήριο	67
3. Συνταγματικά θέματα και θέματα Δημοσίου Δικαίου	70
4. Θέματα Ιδιωτικού Δικαίου.....	86
5. Εκλογοδικείο	97
6. Επαρχιακά Δικαστήρια	98
7. Υποθέσεις Αστικής Φύσεως	98
8. Κατά τόπο αρμοδιότητα των Επαρχιακών Δικαστηρίων σε εκδίκαση υποθέσεων αστικής φύσεως	100
9. Καθ' ύλην αρμοδιότητα Επαρχιακών Δικαστηρίων	101
10. Ποινικές υποθέσεις.....	102
11. Καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης	103
12. Κακουργιοδικεία	104
13. Εξειδικευμένα Δικαστήρια	106
14. Οικογενειακά Δικαστήρια	106
15. Δικαστήρια Ελέγχου Ενοικιάσεων	113
16. Εργατικές Διαφορές	115
17. Στρατοδικείο	116
18. Εκκλησιαστικά Δικαστήρια.....	118
19. Αναθεωρητικές Αρχές	119
20. Εμπορικό Δικαστήριο	120
21. Γενικές Παρατηρήσεις	122
22. Το Δικαστηριακό Πλαίσιο: Κριτική και Εισηγήσεις	124

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

1. Εισαγωγή	133
2. Σημασία ύπαρξης δικαιοδοσίας και εκδίκαση μίας διαφοράς	134
3. Κατά τόπον αρμοδιότητα	136
4. Καθ' ύλην αρμοδιότητα	141
5. Άρθρο 146 του Συντάγματος	145
6. Ποινικές Υποθέσεις	145
7. Εξειδικευμένα Δικαστήρια	147
8. Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο	148
9. Σύμφυτη εξουσία του Δικαστηρίου	152
10. Παραπομπή αγωγής από ένα Δικαστήριο σε άλλο Δικαστήριο	156
11. Γενικές Παρατηρήσεις	157
12. Η δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου	158
α. Τα Προνομιακά Εντάλματα: Certiorari και Prohibition	158
β. Διαδικασία για έκδοση προνομιακών ενταλμάτων και λόγιοι έκδοσης	161
γ. Certiorari	163
δ. Prohibition	165
ε. Νομολογιακά παραδείγματα	166
στ. Γενικές παρατηρήσεις	172

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV
ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

1. Εισαγωγή	175
2. Εξουσίες του Δικαστηρίου - Κεφάλαιο 6	179
3. Μέρος Τέταρτο του Περί Δικαστηρίων Νόμου: Εξουσίες των Δικαστηρίων	182
α. Καθορισμός του επίδικου θέματος πλήρως και τελικώς	183

β. Τόκος επί οφειλών και Αποφάσεων	197
γ. Κατάρτιση εγγράφων με διαταγή του Δικαστηρίου.....	198
δ. Προδικαστική Παραπομπή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.....	200
ε. Παραπομπή σε Διαιτησία ή για έκθεση	208
στ. Εξουσία του Δικαστηρίου να εκδίδει αποφάσεις αναγνωριστικές δικαιώματος	210
ζ. Εξουσία Επιδικάσεως Εξόδων.....	213

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

1. Εισαγωγή	217
2. Άρθρο 32. Περί Δικαστηρίων Νόμος 14/60.....	217
3. Άρθρα 4, 5 του περί Πολιτικής Δικονομίας Νόμου - Κεφ. 6.....	218
4. Προϋποθέσεις έκδοσης προσωρινών διαταγμάτων.....	224
5. Παραδείγματα από τη Νομολογία.....	229
6. Διαδικασία έκδοσης προσωρινού διατάγματος.....	247
7. Πλήρης αποκάλυψη ουσιωδών γεγονότων	261
8. Καθαρά χέρια	267
9. Καθυστέρηση και συγκατάνευση	267
10. Δικαιοδοσία του Δικαστηρίου «IN PERSONAM».....	273
11. Αποζημιώσεις και/ή διάταγμα	274
12. Μη Διάδικοι	275
13. Παραδείγματα διαταγμάτων.....	275
14. Quia Timet Injunction (Προληπτικό Διάταγμα).....	280
15. Διατάγματα Mareva, Anton Piller	281
16. Διάταγμα παγοποίησης περιουσιακών στοιχείων - Mareva	282
17. Τα κριτήρια	283
18. Τρίτοι μη διάδικοι επηρεαζόμενοι.....	296
19. Διάταγμα Mareva Παγκόσμιου Εμβέλειας	296

20. Αποκάλυψη περιουσιακών στοιχείων	297
21. Διάταγμα Ερεύνης - Anton Piller	297
22. Προϋποθέσεις έκδοσης διατάγματος ερεύνης	298
23. Όροι έκδοσης Anton Piller.....	303
24. Προνόμιο ενάντια στην ενοχοποίηση	304
25. Εργαλείο απονομής δικαιοσύνης.....	305
26. Διατάγματα Norwich Pharmacal	305

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI
ΠΑΡΑΚΟΗ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΚΑΤΑΦΡΟΝΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

1. Εισαγωγή	311
2. Άρθρο 42 του Ν. 14/60: Παρακοή Διατάγματος	311
3. Άρθρο 44 του Ν. 14/60: Καταφρόνηση του Δικαστηρίου.....	312
4. Παρατηρήσεις σε σχέση με θέματα παρακοής	313
5. Mens Rea	318
6. Δικαίωμα ενόχου να ακουστεί	320
7. Διαδικασία σε σχέση με εταιρείες	321
8. Τρίτοι μη διάδικοι	323
9. Πρόσφατα παραδείγματα.....	325
10. Καταφρόνηση Δικαστηρίου	333
α. Εισαγωγή.....	333
β. Νομολογία	333
γ. Υπόθεση Μιχαλάκη Κυπριανού και/ή τροποποίηση Νόμου 14/60	339
δ. Τροποποίηση του Νόμου 14/60: Συμμόρφωση με απόφαση Κυπριανού	341
ε. Γενικές Παρατηρήσεις.....	346

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ

1. Εισαγωγή	349
2. Θεσμοί Πολιτικής Δικονομίας	350
3. Νομική Αρωγή	353
4. Στάδια της διαδικασίας	359
α. Έναρξη της διαδικασίας	360
β. Δικογράφηση	364
γ. Προετοιμασία της Ακρόασης	379
δ. Διαδικασία στη δίκη - Διαταγή 33	384
ε. Διαδικασία Εφέσεων	386
στ. Διαδικασία εκτέλεσης αποφάσεων.....	369
<i>i. Εισαγωγή</i>	<i>390</i>
<i>ii. Νομοθετικό Πλαίσιο</i>	<i>390</i>
<i>iii. Το Σύνταγμα</i>	<i>391</i>
<i>iv. Ο περί Δικαστηρίων Νόμος</i>	<i>391</i>
<i>v. Ο περί Πολιτικής Δικονομίας Νόμος</i>	<i>392</i>
<i>vi. Οι Δικονομικοί Θεσμοί.....</i>	<i>394</i>
<i>vii. Διαταγή 40</i>	<i>395</i>
<i>viii. Διαταγή 41</i>	<i>395</i>
<i>ix. Διαταγή 42 και έπειτα</i>	<i>395</i>
<i>x. Διαταγή 44.....</i>	<i>396</i>
<i>xi. Διαταγή 46 και 47</i>	<i>396</i>
<i>xii. Ποινικό Δίκαιο</i>	<i>397</i>
<i>xiii. Βασικοί Κανόνες Εκτέλεσης Αποφάσεων Κυπριακών Δικαστηρίων.....</i>	<i>397</i>
<i>xiv. Αποφάσεις Κυπριακών Δικαστηρίων</i>	<i>399</i>
<i>xv. Παλαιότερες Αποφάσεις επί Αγγλοκρατίας</i>	<i>400</i>
<i>xvi. Εξειδικευμένα θέματα</i>	<i>400</i>
<i>xvii. Το Απαρβίαστο της Κατοικίας</i>	<i>401</i>
<i>xviii. Διάφορα</i>	<i>401</i>

5. Ο περί Πολιτικής Δικονομίας Νόμος - Κεφάλαιο 6.....	402
α. Εκτέλεση με πώληση κινητών	403
β. Εκτέλεση με πώληση ακίνητης περιουσίας.....	405
γ. Επιβάρυνση γης με εγγραφή Απόφασης	405
δ. Εγγραφή ιδιοκτησίας στο όνομα του οφειλέτη χρέους για σκοπούς εκτέλεσης.....	406
ε. Εκτέλεση με μεσεγγύηση γης	406
στ. Εκτέλεση με κατάσχεση ιδιοκτησίας στα χέρια τρίτου.....	406
ζ. Εξέταση του εξ αποφάσεως οφειλέτη.....	407
6. Άδεια για Καταχώρηση Εφέσεων και Δημιουργία Δευτεροβάθμιου και Τριτοβάθμιου Εφετείου	408
α. Ιστορική ανασκόπηση	408
β. Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη	409
γ. Αύξηση όγκου Εφέσεων: Πανευρωπαϊκό πρόβλημα	410
δ. Μοντέλα φιλτραρίσματος Εφέσεων.....	410
ε. Η κυπριακή πραγματικότητα.....	411
στ. Καταληκτικά.....	412
7. Καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης	414
8. Γενικές παρατηρήσεις	419

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ

1. Εισαγωγή	423
2. Έρευνα - Σύλληψη - Κράτηση	424
3. Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης.....	442
4. Κράτηση και παρουσίαση ενώπιον Δικαστηρίου.....	452
5. Προσωποκράτηση κατηγορούμενου	453
6. Καταχώρηση Κατηγορητηρίου	455
7. Προανάκριση - Παραπομπή (Άρθρα 92-106).....	463
8. Απάντηση στις Κατηγορίες	465

9. Δίκη.....	478
10. Δίκη εντός Δίκης - Hearing on the Voir Dire.....	485
11. Διαδικασία διεξαγωγής της δίκης εντός δίκης	486
12. Κανόνες των Δικαστών	487
13. Οι Δικαστικοί κανόνες του 1964.....	488
14. Έφεση (Άρθρο 131-153 του Κεφ. 155)	489

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΧ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ

1. Εισαγωγή	491
2. Κεφάλαιο 9 - Ο περί Αποδείξεως Νόμος	496
3. Η τροποποίηση του Νόμου του 2004.....	497
α. Αποδοχή Εξ Ακοής Μαρτυρίας	497
β. Αξιολόγηση της βαρύτητας εξ ακοής μαρτυρίας.....	506
γ. Αντεξέταση μαρτύρων επί εξ ακοής μαρτυρίας.....	508
δ. Η αποδοχή γραπτών καταθέσεων σαν μέρος της κυρίως Εξέτασης	511
4. Οι υπόλοιπες πρόνοιες του Κεφ. 9.....	512
5. Ικανοί και εξαναγκάσιμοι μάρτυρες.....	512
6. Πρόνοιες για έγγραφη μαρτυρία στο Κεφ. 9.....	513
7. Αποδεκτά γεγονότα και δηλώσεις	514
8. Ενισχυτική μαρτυρία και άμεσο παράπονο	515
9. Άλλοι βασικοί κανόνες του Δικαίου της Απόδειξης εκτός Κεφ. 9.....	517
α. Σχετικότητα μαρτυρίας.....	517
β. Βάρος και επίπεδο της απόδειξης.....	519
γ. Προνόμιο	525
δ. Φρεσκάρισμα μνήμης των μαρτύρων	526
ε. Μαρτυρία Γνώμης	526
10. Διαφορές μεταξύ αστικών και ποινικών υποθέσεων	530
11. Παρανόμως ληφθείσα μαρτυρία.....	531

α. Μαρτυρία εξασφαλισθείσα κατά παράβαση συνταγματικών προνοιών	531
β. Μαρτυρία ληφθείσα κατά παράβαση νομοθετικών προνοιών.....	535
γ. Μαρτυρία υπό κάλυψη πρακτόρων.....	536
δ. Κυπριακό και Αγγλικό Δίκαιο: Συγκριτική Ανασκόπηση	537
<i>i. Το κρατούν στην Αγγλία Κοινοδίκαιο</i>	<i>537</i>
<i>ii. Η στάση του Κυπριακού Δικαίου</i>	<i>539</i>
<i>iii. Συμπεράσματα</i>	<i>543</i>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ

ΔΙΚΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ

1. Εισαγωγή	547
2. Ο ρόλος των Δικηγόρων	547
3. Ο ρόλος των Δικαστών	542
4. Δικαστές στην Κύπρο.....	560
5. Δικηγόροι στην Κύπρο	563
6. Ο περί Δικηγόρων Νόμος.....	565
7. Εισδοχή και Εγγραφή	567
8. Ασκείν τη Δικηγορία.....	570
9. Πειθαρχία	571
α. Σχέση με πελάτες.....	572
β. Σχέση με Δικαστές.....	573
γ. Σχέσεις μεταξύ των Δικηγόρων	574
δ. Σχέσεις με κοινωνία γενικότερα	574
10. Πειθαρχική διαδικασία κατά Δικαστών.....	581
11. Σχέσεις Δικηγόρων - Δικαστών στην πράξη	582
12. Η υπόθεση Καμένου: Απαράδεκτη επαναλαμβανόμενη συμπεριφορά	586
13. Υπόθεση Ρίκκου Ερωτοκρίτου: Ανάρμοστη συμπεριφορά.....	588
14. Αίτηση για παύση του Γενικού Εισαγγελέα: Η υπόθεση Τρύφωνος.....	594

15. Υπόθεση Κυπριανού και τροποποίηση της Νομοθεσίας στην Κύπρο	598
16. Ορισμένες παρατηρήσεις	601
Παράρτημα Α - Ο περί Δικαστηρίων Νόμος του 1960 (14/60)	603
Παράρτημα Β - Ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμος του 1964 (33/1964)	633
Παράρτημα Γ - Ο περί Πολιτικής Δικονομίας (Τροποποιητικός) Διαδικαστικός Κανονισμός του 2017, Διαταγή 25 και 30	639
Πίνακας Νομοθεσίας	649
Πίνακας Αποφάσεων	663
Βιβλιογραφία	677
Αλφαβητικό ευρετήριο	681

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A.C.	Appeal Cases
ALL.ER.	All England Reports
C.L.R.	Cyprus Law Reports (Αποφάσεις Ανώτερου Δικαστηρίου μέχρι το 1960 και του Ανωτάτου Δικαστηρίου μέχρι μέρος του 1989)
CA	Court of Appeal
CH	Chancery
Chapter	Κεφάλαιο
Cr App R	Criminal Appeal Reports
ECJ	European Court of Justice
ECR	European Court Reports
ECtHR/ECHR	European Court of Human Rights
EHRH	European Human Rights Reports
EWCA	England and Wales, Court of Appeal, civ.: civil, Admin: Administrative, Crim: Criminal
EWHC	High Court of England and Wales
ΕΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
FCA	Federal Court of Appeal Canada or Australia
HL	House of Lords
Ibid	Στο ίδιο
JSC	Σημαντικές Αποφάσεις Επαρχιακού Δικαστηρίου και Ανωτάτου Δικαστηρίου
LLC	Limited Liability Company
Lloyds Rep	Lloyds Reports (Ναυτικό Δίκαιο, Ασφάλειες, Μεταφορές κ.λπ.)
OUP	Oxford University Press
PC	Privy Council
Q.B.	Queen's Bench Division, Τμήμα Ανώτερου Δικαστηρίου Αγγλίας
QC	Queen's Counsel
RSCC	Reports of the Supreme Constitutional Court of Cyprus
SC	Session Cases (Scottish)

SCR	Supreme Court Reports Canada
Supra	Ανωτέρω
UKHL	United Kingdom House of Lords
UKPC	United Kingdom Privy Council
VC	Vice Chancellor
WLR	Weekly Law Reports
ΑΑΔ	Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου, από μέρους του 1989 μέχρι σήμερα
ΔΕΚ	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΕΠΕ	Δικηγορική Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και ΕΣΔΑ (Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)
ΚΔΠ	Κανονιστικές Διοικητικές Πράξεις, Παράρτημα ΙΙΙ της ΕΕ
Κεφ.	Κεφάλαιο (Νόμοι Αγγλοκρατίας μέχρι το 1960 ταξινομημένοι σε Κεφάλαια)
Ν.	Νόμος. Παράρτημα Ι της Επίσημης Εφημερίδας
Ποιν.Εφ.Αρ.	Ποινική Έφεση Αριθμός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΧ

Το Δίκαιο της Απόδειξης

1. Εισαγωγή

Κάθε Δικαστήριο αποφασίζει τα επίδικα θέματα στη βάση μαρτυρίας. Με τον όρο *μαρτυρία* εννοείται οτιδήποτε παρουσιάζεται και γίνεται αποδεκτό από το Δικαστήριο σύμφωνα με τους εν γένει κανόνες του δικαίου της απόδειξης για σκοπούς στοιχειοθέτησης ενός ισχυρισμού ή μίας κατάστασης. Η μαρτυρία δυνατόν να είναι προφορική, γραπτή ή «πραγματική.» Η προφορική μαρτυρία δίδεται από μάρτυρες οι οποίοι γνωρίζουν τα σχετικά γεγονότα. Η γραπτή μαρτυρία συμπεριλαμβάνει κυρίως έγγραφα σχετικά με τα θέματα τα οποία παρουσιάζουν μάρτυρες ή εκθέσεις εμπειρογνομόνων, τις οποίες καταθέτουν και επεξηγούν για να βοηθήσουν το Δικαστήριο. Η «πραγματική» μαρτυρία συμπεριλαμβάνει τεκμήρια όπως π.χ. το πιστόλι ή τα κλοπιμαία, ή τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Δυνατόν επίσης να προσλαμβάνει τη μορφή της τελικής κατάστασης/σκηνής όπου διεπράχθη το ποινικό ή αστικό αδίκημα, όπως π.χ. σπασμένα γυαλιά ή τρίψιμο επί της ασφάλτου τα οποία καταδεικνύουν το σημείο σύγκρουσης δύο οχημάτων. Η πραγματική αυτή μαρτυρία κατατίθεται στο Δικαστήριο από μάρτυρες και δυνατόν να αποτυπώνεται σε έγγραφο, όπως σχεδιάγραμμα ή φωτογραφίες.

Σε κάθε περίπτωση όμως, υπάρχουν κανόνες σε σχέση με το πως παρουσιάζεται η μαρτυρία στο Δικαστήριο και η οποία είναι δυνατόν να γίνει αποδεκτή. Σε χώρες όπως στην Αγγλία, (το δίκαιο της οποίας επεβλήθη στην Κυπριακή έννομη τάξη) όπου υπάρχουν ένορκοι κριτές των γεγονότων, οι κανόνες απόδειξης προσλαμβάνουν ιδιαίτερη σημασία με δεδομένο ότι η μαρτυρία η οποία είναι «καταστροφική» για την υπόθεση ή πολύ «θετική» δυνατόν να είναι φτιαχτή ή να μην είναι τίποτε περισσότερο από κουτσομπολιό της γειτονιάς. Αποδοχή της έκδηλα θα επηρέαζε ευμενώς ή δυσμενώς την έκβαση της δίκης, ιδιαίτερα εφ' όσον απευθύνεται σε μη «εξειδικευμένους» κριτές γεγονότων, απλούς πολίτες και όχι σε έμπειρους δικαστές οι οποίοι βρίσκονται σε καλύτερη θέση να αποφασίσουν «δίκαια» τα επίδικα θέματα. Όμως, και σε χώρες όπως στην Κύπρο, όπου ο Δικαστής είναι κριτής των γεγονότων και αποφασίζει κατά νόμο, εξακολουθεί να υφίσταται η ανάγκη διαμόρφωσης ενός νομικού πλαισίου, δηλαδή δικαίου της απόδειξης, το οποίο συμπεριλαμβάνει όλους τους σχετικούς κανόνες για το τι είδους μαρτυρία είναι δυνατόν να τεθεί ενώπιον του Δικαστηρίου το οποίο καλείται να αποφασίσει επί του θέματος.

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, στην Κύπρο εφαρμόζονται μεταξύ άλλων και οι κανόνες του Κοινοδικαίου με βάση το Άρθρο 29 του Νόμου 14/60. Σ' αυτούς συμπεριλαμβάνεται σε ένα μεγάλο βαθμό και το δίκαιο της απόδειξης, το οποίο προσλαμβάνει τη μορφή ουσιαστικού δικαίου παρά δικονομικού, παρ' όλον ότι σχετίζεται με θέματα της εξέλιξης και πορείας μιας δίκης. Το εκπληκτικό είναι ότι το Δίκαιο της Απόδειξης το οποίο εφαρμόζεται στην Κύπρο από τα Κυπριακά Δικαστήρια είναι το δίκαιο που ίσχυε στην Αγγλία την 5^η Νοεμβρίου του 1914, με τη διευκρίνιση όμως

ότι οι κανόνες του Κοινοδικαίου που συμπεριλαμβάνουν νομολογία για το δίκαιο της απόδειξης εφαρμόζονται όπως διατυπώνονται συνεχώς μέχρι και σήμερα, δυνάμει του Άρθρου 29 του Ν. 14/60 και με την περαιτέρω διευκρίνιση ότι το δίκαιο της απόδειξης εφαρμόζεται στην Κύπρο, δυνάμει και των υπολοίπων προνοιών εκτός του Άρθρου 3, Κεφ. 9, όπως τροποποιήθηκε.

Το Άρθρο 3 του Κεφ. 9 έχει ως εξής:

«Τηρουμένης οποιασδήποτε άλλης διάταξης που περιλαμβάνεται στο Νόμο αυτό ή η οποία έχει περιληφθεί ή θα περιληφθεί σε οποιοδήποτε άλλο Νόμο που ισχύει εκάστοτε, κάθε Δικαστήριο, κατά την άσκηση της δικαιοδοσίας του σε οποιαδήποτε πολιτική ή ποινική διαδικασία εφαρμόζει, στο μέτρο που οι περιστάσεις το επιτρέπουν, το δίκαιο και κανόνες απόδειξης όπως ίσχυαν στην Αγγλία την 5η Νοεμβρίου 1914»

Το Άρθρο 29 του Νόμου 14/60 έχει ως εξής:

«29.—(1) Έκαστον δικαστήριο, εν τη άσκηση της πολιτικής ή ποινικής αυτού δικαιοδοσίας, θα εφαρμόζη –

- (α) το Σύνταγμα της Δημοκρατίας και τους δυνάμει αυτού γενομένους ή υπό Δικαστηρίου εφαρμοστέους νόμους.*
- (β) τους νόμους τους διατηρηθέντας εν ισχύι δυνάμει του άρθρου 188 του Συντάγματος υπό τους εν αυτώ προβλεπόμενους όρους εκτός εάν άλλη πρόβλεψις εγένετο ή θα γίνει δυνάμει νόμου εφαρμοστέου ή γενομένου δυνάμει του Συντάγματος.*
- (γ) το κοινόν δίκαιο (common law) και τας αρχάς της επιείκειας (equity) εκτός εάν άλλη πρόβλεψις εγένετο ή θα γίνη υπό οιοδήποτε νόμου εφαρμοστέου ή γενομένου δυνάμει του Συντάγματος ή οιοδήποτε νόμου διατηρηθέντος εν ισχύι δυνάμει της παραγράφου (δ) του παρόντος εδαφίου, εφόσον δεν αντιβαίνουν ή δεν είναι ασυμβίβαστοι προς το Σύνταγμα.*
- (ε) τους νόμους και τας αρχάς περί των Βακουφίων (ahkamul enkaf) τους αναφερόμενους εις την παράγραφον 2 του άρθρου 110 του Συντάγματος.*
- (στ) τους Νόμους του Κοινοβουλίου του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας, οίτινες είχαν εφαρμογήν εν Κύπρω κατά την αμέσως προ της ημέρας ανεξαρτησίας ημέραν, εκτός εάν άλλη εγένετο ή θα γίνει πρόβλεψις υπό νόμου εφαρμοστέου ή γενομένου δυνάμει του Συντάγματος και εφόσον δεν είναι αντίθετοι ή ασυμβίβαστοι προς το Σύνταγμα.*

(2) Το Ανώτατον Δικαστήριο, εν τη ασκήσει της δικαιοδοσίας –

- (α) δι' ης περιβέβληται δυνάμει της παραγράφου (α) του άρθρου 19 θα εφαρμόζει, τηρουμένων των διατάξεων των παραγράφων (γ) και (ε) του εδαφίου (1), το υπο του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Δικαιοσύνης, εν Αγγλία, εν τη ασκήσει της επί ναυτικών υποθέσεων δικαιοδοσίας αυτού εφαρμοζόμενον κατά την προ της ημέρας ανεξαρτησίας ημέραν δίκαιον, ως θα ετροποποιείτο τούτο διά νόμου της Δημοκρατίας.*

- (β) δι' ης περιβέβληται δυνάμει της παραγράφου (β) του άρθρου 19 θα εφαρμόζει το εις γαμικές διαφορές αφορών δίκαιον όπερ εφηρμόζετο υπό του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου κατά την προ της ημέρας ανεξαρτησίας ημέρα, ως θα ετροποποιείτο διά νόμου γενομένου βάσει του Συντάγματος»

Για τη σημασία του Κοινοδικαίου που εφαρμόζεται στην Κύπρο παραπέμπουμε στο απόσπασμα από το βιβλίο του έγκριτου αείμνηστου Νομικού Γ. Κακογιάννη «Η Απόδειξη».⁶⁷⁰

«Σχετικά με το δεσμευτικό χαρακτήρα των Αγγλικών δικαστικών αποφάσεων, ο Δικαστής Α. Λοίζου (εκδίδοντας την απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου) στην υπόθεση MOUZOURIS AND ANOTHER (NO.2) -V- XYLOPHAGHOU PLANTATIONS LTD (1977) 1 C.L.R.287, 940 CIV.C.C, είπε (στη σελ.1950 του C.C.):

«Η σύντομη απάντηση στο επιχείρημα τούτο, που σωστά δεν πιάστηκε, είναι ότι το πρωτόδικο δικαστήριο ποτέ δεν θεώρησε τις αποφάσεις των Αγγλικών δικαστηρίων ως δεσμευτικές για τα δικά μας δικαστήρια. Εντούτοις, έχουν μεγάλη πειστική αξία γιατί, μας δείχνουν ποιο είναι το κοινοδίκαιο, που θεωρητικά δεν αλλοιώνεται από συγκεκριμένες αποφάσεις. Το πρωτόδικο δικαστήριο απλώς έκανε μια συγκριτική ανάλυση της κατάστασης στην Αγγλία, επειδή οι Αγγλικοί Διαδικαστικοί Θεσμοί ήταν οι θεσμοί που αποτέλεσαν το πρότυπο των δικών μας θεσμών, έστω και με μερικές αλλαγές και παραλλαγές. Συνεπόμενα, η αναφορά στην Αγγλική νομολογία είναι χρήσιμη στην ερμηνεία των δικών μας νομοθετικών διατάξεων που έχουν την πηγή τους στο Αγγλικό σύστημα δικαίου»

Στην εφαρμογή όμως των Αγγλικών αποφάσεων και του Αγγλικού κοινοδικαίου, θα πρέπει πάντοτε να έχουμε κατά νουν τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στην Αγγλία και την Κύπρο, διαφορές νοοτροπίας, διαφορές εθίμων, διαφορές θρησκείας, γεωγραφικές διαφορές ανάμεσα στις δύο χώρες, διαφορές εθνικότητας, καταγωγής και ιστορίας των δύο λαών. Το ίδιο θα πρέπει να έχουμε υπόψη όταν εφαρμόζουμε δικαστικές αποφάσεις του εν γένει κόσμου του κοινοδικαίου, αποφάσεις δηλαδή των χωρών που εφαρμόζουν, όπως εμείς, το Αγγλοσαξωνικό σύστημα δικαίου (όπως είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και οι χώρες της Κοινοπολιτείας). Η ανάγκη αυτή υπογραμμίστηκε από πολύ παλιά από τον Αρχιδικαστή HALLINAN στην υπόθεση R-V-ERODOTOU (1952) 19 C.L.R 144, 105 CRI.C.C, που είπε:

«Όμως, κατά την γνώμη μας, τα δικαστήρια της αποικίας έχουν υποχρέωση ν' ακολουθούν τις αποφάσεις του Ανακτοβουλίου (PRIVY COUNCIL), τον HOUSE OF LORDS, του Εφετείου και του Ποινικού Εφετείου της Αγγλίας, όταν κρίνουν ζητήματα που ο νόμος που τα διέπει εδώ στην Κύπρο και ο νόμος που τα διέπει στην Αγγλία είναι ο ίδιος και τα δικαστήρια που έχουν απεριόριστη δικαιοδοσία στην αποικία οφείλουν στα ζητήματα αυτά να δείχνουν τον ίδιο σεβασμό στις αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου (HIGH COURT OF JUSTICE) της Αγγλίας όπως το σεβασμό που δείχνουν στις αποφάσεις των δικαστηρίων ίσου βαθμού. Αυτή υπήρξε η τακτική των δικαστηρίων σε όλες τις αποικίες. Όταν το Ανακτοβούλιο εκδικάζει εφέσεις από αποικιακά δικαστήρια σε ζητήματα που ο νόμος της Αγγλίας και

670. (1983), σελ. 7-9.

ο νόμος της αποικίας είναι ουσιαστικά ο ίδιος, η Αγγλική νομολογία παρατίθεται και ακολουθείται...

Το κοινοδίκαιο χρειάστηκε αιώνες επεξεργασίας και χρειάζεται μεγάλη πολυμάθεια και προσεκτική σύνταξη για να συλλάβει κανείς την πολύμορφη σοφία του. Λίγα άρθρα των ποινικών κωδίκων των αποικιακών χώρων φιλοδοξούν να πετύχουν τέτοια πληρότητα»

Μιλώντας δε για τη διαφορά ανάμεσα στο μέσο Αγγλο και το μέσο Κύπριο και για το διαφορετικό τρόπο που είναι πιθανό να αντιδράσουν σε πρόκληση, όταν η πρόκληση προβάλλεται ως υπεράσπιση σε υπόθεση φόνου, είπε (στη σελ. 156 του C.C.):

«Ακριβώς όπως οι αντιδράσεις του λογικού άνδρα σε πρόκληση μπορεί να ναι διαφορετικές από εποχή σε εποχή στην Αγγλία, έτσι και οι αντιδράσεις ενός τέτοιου άνδρα στην Αγγλία μπορεί να ναι διαφορετικές από τις αντιδράσεις του σύγχρονου του στην Κύπρο. Ένας λογικός άνδρας στην Κύπρο, κάτω από ορισμένες συνθήκες, μπορεί να μην αντιδρά με τον ίδιο τρόπο όπως ένας λογικός άνδρας στην Αγγλία, ο βαθμός της μνησικακίας του μπορεί να ναι μεγαλύτερος ή μικρότερος. Όταν συμβουλευόμαστε τις Αγγλικές αποφάσεις πάνω στο ζήτημα της νομικής ανεπάρκειας της πρόκλησης, τα δικαστήρια στην Κύπρο οφείλουν να έχουν τα πιο πάνω υπόψη τους, κι οφείλουν, αν οι τοπικές συνθήκες καθιστούν τις αποφάσεις αυτές ανεφάρμοστες, να προσεγγίζουν το ζήτημα κατά πόσο η πρόκληση ήταν τέτοιου βαθμού που να στερεί το λογικό άνδρα από τον αυτοέλεγχό του, ως πραγματικό ζήτημα κι όχι ως ζήτημα δικαίου.»

Στην KEM (TAXI)LTD -V- TRYPHONOS (1969) 1 C.L.R 52, 466 CIV.C.C, ο Δικαστής Ιωσηφίδης (στη σελ.853 του C.C.) είπε:

«Αυτό είναι το Αγγλικό κοινοδίκαιο που πρέπει να εφαρμόσουμε στην υπόθεση αυτή. Έχει συχνά ειπωθεί ότι το κοινοδίκαιο δεν είναι στάσιμο. Είναι ένας οργανισμός που αναπτύσσεται και συνέχεια προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες της εποχής (κατά τον SALMON L.J. στην CHIC FASHIONS (WEST WALES) LTD -V- JONES (1968) 2 W.L.R 201, στην σελ.214) και όπως είπε ο DIPLOCK L.J (όπως ήταν τότε) στην ίδια υπόθεση στη σελ. 221, η κοινωνία στην οποία ζούμε δεν είναι στάσιμη, όπως δεν είναι ούτε το κοινοδίκαιο, εφόσον το συνιστούν εκείνοι οι κανόνες που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των ανθρώπων στη σύγχρονη κοινωνία πάνω σε ζητήματα που δεν ρυθμίζονται ρητά από νομοθεσία.

Ήταν ο ίδιος δικαστής που στην INDYKA -V- INDYKA (1967) P.233 (H.L.), στη σελ.262 είπε: Γιατί, ας μη προσποιούμαστε ότι το κοινοδίκαιο είναι αμετάβλητο. Αν ήταν έτσι, θα είχε από πολλού χρόνου αντικατασταθεί από νομοθετικούς κώδικες. Αποτελεί έργο των δικαστηρίων να διαπλάσσουν το κοινοδίκαιο και να το προσαρμόζουν προς την μεταβαλλόμενη κοινωνία στην οποία προσφέρει τους κανόνες που ρυθμίζουν τις υποχρεώσεις των ανθρώπων προς τους γείτονες τους.

Στην Κύπρο τα δικαστήρια, προσαρμόζοντας το Αγγλικό κοινοδίκαιο σε τρόπο που να ταιριάζει με τις εναλλασσόμενες ανάγκες της εποχής, οφείλουν να λαμβάνουν επίσης υπόψη τους τις τοπικές συνθήκες περιλαμβανομένου του ερωτήματος κατά πόσο ο λογικός εργοδότης ή εργοδοτούμενος στην Κύπρο, κάτω από ορισμένες συνθήκες, μπορεί να μην ενεργήσει ή να μην αντιδράσει με τον ίδιο τρόπο όπως ο λογικός εργοδότης ή εργοδοτούμενος στην Αγγλία.»

Συνεπώς, στην Κύπρο εφαρμόζουμε ένα ιδιόμορφο δίκαιο. Σχετικό είναι και το πιο κάτω απόσπασμα από το βιβλίο του Κακογιάννη:⁶⁷¹

«Με άλλα λόγια, το αποδεικτικό δίκαιο που εφαρμόζεται στην Κύπρο έχει τα εξής συστατικά στοιχεία: τα νομοθετήματα που ίσχυαν στην Αγγλία την 5^η Νοεμβρίου 1914, τα νομοθετήματα που θεσπίστηκαν στην Κύπρο και εξακολουθούν να ισχύουν, το κοινοδίκαιο εφόσον δε συγκρούεται με τις νομοθετικές διατάξεις που αναφέραμε και φυσικά η Κυπριακή νομολογία στην οποία δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στο βιβλίο τούτο. Σαν παραδείγματα Αγγλικών νομοθετημάτων που ισχύουν στην Κύπρο έχουμε το CRIMINAL EVIDENCE ACT, 1898 (βλ. STYLIANOU -V- THE REPUBLIC (1979) 2 C.L.R 109) το BANKERS' BOOKS EVIDENCE ACT 1879 (βλ. THE ATTORNEY GENERAL OF THE REPUBLIC V THEOCHARIDES AND OTHERS (1973) 2 C.L.R 75, 692 CRI.C.C), το EVIDENCE ACT 1845, το EVIDENCE ACT 1851, το CRIMINAL PROCEDURE ACT, 1865, το EVIDENCE AMENDMENT ACT, 1853, το EVIDENCE FURTHER AMENDMENT ACT, 1869, κ.ά.. Τα Κυπριακά Νομοθετήματα που εξακολουθούν να ισχύουν συνίστανται κατά κύριο λόγο στον περί Αποδείξεως Νόμο, Κεφ. 9, στον Ποινικό Κώδικα, Κεφ. 154, στον περί Ποινικής Δικονομίας Νόμο, Κεφ. 155, και στους Θεσμούς Πολιτικής Δικονομίας.

Εγείρεται το ερώτημα, τι γίνεται με τα νομοθετήματα που θεσπίστηκαν στην Αγγλία ύστερα από τις 5 Νοεμβρίου 1914. Η απάντηση είναι η εξής: Το 1946 που θεσπίστηκε ο περί Αποδείξεως Νόμος, Κεφ. 9, έγινε σε κάποιο βαθμό εκσυγχρονισμός του δικού μας δικαίου με το Αγγλικό, περιλαμβάνοντας τις κυριότερες από τις νομοθετικές διατάξεις που θεσπίστηκαν στην Αγγλία μεταξύ του 1914 και του 1946 στη δική μας νομοθεσία και ιδιαίτερα στον περί Αποδείξεως Νόμο, Κεφ. 9. Έτσι λχ το Άρθρο 1 του EVIDENCE ACT, 1938 υιοθετήθηκε στην Κύπρο με το Άρθρο 4 του περί Αποδείξεως Νόμου, Κεφ. 9, το άρθρο 3 του EVIDENCE ACT, 1938 υιοθετήθηκε στην Κύπρο με το άρθρο 16 του περί Αποδείξεως Νόμου, Κεφ. 9, το άρθρο 4 του EVIDENCE ACT 1938, Υιοθετήθηκε στην Κύπρο με το άρθρο 15 του Περί Αποδείξεως Νόμου, Κεφ. 9, η επιφύλαξη στο άρθρο 38(1) του CHILDREN AND YOUNG PERSONS ACT, 1933, υιοθετήθηκε στην Κύπρο με το άρθρο 9 του Περί Αποδείξεως Νόμου, Κεφ. 9 κ.λπ. Ο περί Αποδείξεως Νόμος, Κεφ. 9, περιέχει περιπλέον πρόνοιες που δεν υπάρχουν αντίστοιχές τους σε Αγγλικά νομοθετήματα, αν και κατά το πλείστο ανάλογοι κανόνες ισχύουν στην Αγγλία δυνάμει του κοινοδικαίου (βλ. λχ το άρθρο 7 που καθιστά αναγκαία την ενίσχυση μαρτυρίας προς απόδειξη αξίωσης για χρέος ή δωρεά από περιουσία πεθαμένου). Συναντούμε όμως στον περί Αποδείξεως Νόμο, Κεφ. 9, και διατάξεις που παρεκκλίνουν από το Αγγλικό δίκαιο, όπως οι διατάξεις του άρθρου 10 που καθιστούν το άμεσο παράπονο απόδειξη της αλήθειας του περιεχομένου του σε τρόπο που να μπορεί να προσδώσει την αναγκαία ενίσχυση εκεί που χρειάζεται. Τέλος, συναντούμε και διατάξεις που επαναλαμβάνουν παλαιότερες Αγγλικές νομοθετικές διατάξεις (που ίσχυαν πριν από το 1914 και επομένως που θα ίσχυαν οπωσδήποτε στην Κύπρο) όπως τα άρθρα 13 και 14 που μιλούν για ικανούς μάρτυρες και για την αρμοδιότητα των συζύγων να καταθέσουν ως μάρτυρες σε ποινική διαδικασία. Επανερχόμενοι στο ερώτημα, τι γίνεται με Αγγλικά νομοθετήματα που θεσπίστηκαν στην Αγγλία μετά το 1946 και 1948, η απάντηση είναι ότι η Κυπριακή νομοθετική αρχή έμεινε πίσω από την εξέλιξη του αποδεικτικού δικαίου που σημειώθηκε στην Αγγλία με νομοθετήματα, ιδιαίτερα μετά την ανεξαρτησία. Έτσι, νομοθετήματα όπως το CRIMINAL EVIDENCE ACT 1965, το CIVIL EVIDENCE ACT 1968, το CIVIL EVIDENCE ACT 1972, το CRIMINAL EVIDENCE ACT 1979, κ.ά. δεν έχουν υιοθετηθεί στην Κύπρο με αποτέλεσμα

671. *Supra* σελ. 10-11.

οι σοβαρές αλλαγές που έχουν επιφέρει στο αποδεικτικό δίκαιο, ιδιαίτερα σε αστική διαδικασία, να παραμένουν άγνωστες κι ανεφάρμοστες στον τόπο μας. Εισήγησή μας είναι η κατάρτιση από τις αρμόδιες αρχές ειδικής επιτροπής που να εξετάσει τους διάφορους τομείς στους οποίους το αποδεικτικό δίκαιο χρειάζεται εκσυγχρόνιση και μεταρρύθμιση για να προωθηθεί όσο το δυνατό πιο σύντομα η αναγκαία αλλαγή.»

2. Κεφάλαιο 9 - Ο περί Απόδειξεως Νόμος

Το Δίκαιο της Απόδειξης ρυθμίζεται νομοθετικά, όπως είδαμε πιο πάνω, από το Κεφ. 9 όπως τροποποιήθηκε με το Νόμο 32(1)/2004. Η τροποποίηση του 2004 θεωρείται ριζική καθ' ότι μεταξύ άλλων κατήργησε τους περιορισμούς στην αποδοχή της δεκτότητας εξ ακοής μαρτυρίας.⁶⁷² Όμως, το Κεφ. 9, από μόνο του δεν μπορεί παρά να θεωρηθεί ως απλός σκελετός του Δικαίου της Απόδειξης το οποίο εντοπίζεται ουσιαστικά στο Κοινοδίκαιο, όπως εξελίσσεται μέσα από τη Νομολογία των Αγγλικών Δικαστηρίων και βεβαίως τη Νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου.

Η αναγκαιότητα για τροποποίηση του Κεφαλαίου 9 προέκυψε μέσα από την πείρα πολλών ετών. Εντάθηκε με το «σκάνδαλο του Χρηματιστηρίου» στην Κύπρο, με διάχυτη την άποψη ότι υπήρχε αδυναμία προσαγωγής υποθέσεων που αφορούσαν το «σκάνδαλο του Χρηματιστηρίου», λόγω αυστηρών προνοιών του Δικαίου της Απόδειξης για την παρουσίαση εξ ακοής μαρτυρίας και εγγράφων. Αθωωτικές αποφάσεις λόγω της αυστηρότητας του Δικαίου της Απόδειξης, με αποτέλεσμα την αδυναμία προσαγωγής μαρτυρίας, είχαμε και σε υποθέσεις που αφορούσαν «ξυλοδαρμούς» από μέλη της Αστυνομίας. Αλλά και στον τομέα του αστικού δικαίου, επίλυσης αστικών διαφορών στα Πολιτικά Δικαστήρια, αντιμετωπιζόνταν πολλαπλά προβλήματα, ιδιαίτερα στην αδυναμία προσαγωγής μαρτύρων από το εξωτερικό (πολλές φορές τυπικοί μεν αλλά ουσιαστικοί) και στην αδυναμία προσαγωγής πρωτότυπων εγγράφων.

Ένα από τα επιχειρήματα που παρατάσσονταν υπέρ των υποστηρικτών της τροποποίησης και εκσυγχρονισμό του δικαίου της απόδειξης ήταν και το ότι το κατ' εξοχήν (par excellence) Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο εκδίκασε χωρίς περιοριστικούς κανόνες απόδειξης. Προσωπικά, ενθυμούμαι όταν εμφανιζόμουν εκ μέρους της Κυπριακής Δημοκρατίας σε ατομικές προσφυγές Τ/Κ ενώπιον της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων⁶⁷³ πριν την ενοποίηση της με το Δικαστήριο, με Πρόεδρο τον Nicholas Bratza,⁶⁷⁴ ο Πρόεδρος της Επιτροπής ρώτησε την Τ/Κ μητέρα του παραπονούμενου για τη δολοφονία του γιου της, ποιοι ή ποιος κατά την γνώμη της ήταν ο δολοφόνος. Ερώτηση βέβαια, που σε κανένα Ποινικό Δικαστήριο στην Κύπρο ή στην Αγγλία θα γινόταν αποδεκτή με δεδομένο ότι σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο η γνώμη μάρτυρα εκτός κι αν πρόκειται περί εμπειρογνώμονα είναι άσχετη και μη επιτρεπτή σαν μαρτυρία.

672. Βλέπε Χρίστος Τουμάζου v. Δημοκρατίας, Ποινική Έφεση Αρ. 142/14, 14/12/2015.

673. Βλέπε Denizci and others v. Cyprus, Application No 25316-25321/94 και 27207/95 (ECtHR, 23 May 2001).

674. Η δίκη διεξήχθη στο Ledra Palace Λευκωσίας σε ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα.

Στην αντίπερα όχθη, το επιχείρημα κατά της τροποποίησης του Νόμου ήταν ότι θα ήταν πολύ παρακινδυνευμένο να υπάρξει τροποποίηση η οποία να συνεπάγεται χαλάρωση των κανόνων δεκτότητας μαρτυρίας, ιδιαίτερα σε ποινικές υποθέσεις όπου επικρατεί μεγάλη καχυποψία για την «κατασκευή» μαρτυρίας από την Αστυνομία με στόχο την καταδίκη όσο περισσότερο δυνατόν κατηγορούμενων. Επίσης, αμφισβητήθηκε από πολλούς η κρίση των Δικαστηρίων στο να αξιολογούν την βαρύτητα της μαρτυρίας η οποία θα παρουσιαζόταν τόσο σε ποινικής όσο και σε αστικής φύσεως υποθέσεις. Τελικά, κέρδισαν την μάχη οι υποστηρικτές της τροποποίησης την οποία επεξεργάστηκε και προώθησε ο πρώην Γενικός Εισαγγελέας της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Αλέκος Μαρκίδης. Δημόσια υπέρ της τροποποίησης είχε ταχθεί και ο τότε Κύπριος Δικαστής του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο, κ. Λ. Λουκαΐδης.

3. Η τροποποίηση του Νόμου του 2004

Με την τροποποίηση εισήχθηκε ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ στο Κεφ. 9 με το Νόμο 32(1)/2004. Οι βασικές πρόνοιες του ΕΙΔΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ είναι οι εξής:

A. Η αποδοχή της εξ ακοής μαρτυρίας

B. Η αποδοχή Γραπτών Καταθέσεων σαν μέρος της κυρίως εξέτασης.

α. Αποδοχή Εξ Ακοής Μαρτυρίας

Σύμφωνα με το Άρθρο 23 του Κεφαλαίου 9, «*εξ ακοής μαρτυρία σημαίνει δήλωση που έγινε από πρόσωπο άλλο από εκείνο που καταθέτει σε πολιτική ή ποινική διαδικασία και η οποία προσάγεται ως μαρτυρία για απόδειξη των όσων αναφέρονται σ' αυτή.*» Σύμφωνα με το ίδιο Άρθρο, διευκρινίζεται ότι αρχική δήλωση σημαίνει την δήλωση προσώπου που έχει προσωπική γνώση των γεγονότων.

Με λίγα λόγια, ένας μάρτυρας ο οποίος κάνει δήλωση για ένα γεγονός για το οποίο έχει «ιδίαν» γνώση, δηλαδή το είδε ο ίδιος ή το άκουσε ή το αντιλήφθηκε με τις δικές του αισθήσεις (ακοή, όραση, αφή, όσφρηση), η δήλωσή του αυτή θεωρείται σαν η αρχική δήλωση η οποία, σύμφωνα με τους ισχύοντες πριν την τροποποίηση του δικαίου της απόδειξης, ήταν δεκτή σαν μαρτυρία. Π.χ. ένας μάρτυρας μπορούσε να πει ότι άκουσε κάποιον να φωνάζει και αναγνώρισε από τη φωνή του ότι ήταν η γυναίκα του η Μαρία. Έτρεξε προς την κατεύθυνση της φωνής και είδε τη σύζυγό του να πέφτει κάτω, ταυτόχρονα με ένα πυροβολισμό που άκουσε. Την πλησίασε στο έδαφος όταν σωριάστηκε, την έπιασε στα χέρια του και τα ρούχα της ήταν βρεγμένα. Του μύριζε έντονα πετρέλαιο και πρόσεξε ότι τα ρούχα της ήταν μισοκαμένα και ξεκάπνιζαν. Από την σκηνή πρόσεξε τον Α.Χ να απομακρύνεται με κυνηγετικό όπλο στο χέρι του. Όλα αυτά δικαιούται να τα μαρτυρήσει ο σύζυγος και με το νέο δίκαιο και με το παλιό. Μετά από μήνες, ο σύζυγος συζήτησε το θέμα με άλλους συγγενείς του. Η Αστυνομία καλεί τους συγγενείς για να καταθέσουν στο Δικαστήριο, για το τι τους είπε ο σύζυγος. Με βάση τον παλιό νόμο η μαρτυρία τους δεν θα ήταν δεκτή. Πρόκειται για δήλωση ή δηλώσεις, δηλαδή μαρτυρία, που δίδεται από πρόσωπα

άλλα από εκείνο που γνωρίζει τα γεγονότα από «*πρώτο χέρι*.» Δηλαδή, οι μάρτυρες μεταφέρουν εξ ακοής μαρτυρία.

Να σημειωθεί βεβαίως ότι ο κανόνας για απόρριψη της εξ ακοής μαρτυρίας στηριζόταν στην λογική ότι η μεταφορά από μάρτυρα σε μάρτυρα των λεχθέντων ενέχει τον ανθρώπινο κίνδυνο παραποίησης της, μέχρι τον τελικό αποδέκτη της μαρτυρίας. Εμπεριέχει επίσης τον κίνδυνο ότι είναι παντελώς ψευδής και τίποτε περισσότερο από «*κουτσομπολιό*» ή, κατά την κυπριακή θυμοσοφία, «*κουβέντες του καφεμένε*.»

Μέχρι την 12.03.2004, οπότεν και τροποποιήθηκε το Κεφ.9 όπως λέχθηκε ανωτέρω, η εξ ακοής μαρτυρία δεν ήταν αποδεκτή κατά κανόνα ως μαρτυρία, εκτός ορισμένων νομολογιακών και νομοθετικών εξαιρέσεων. Πλέον, ο κανόνας αποκλεισμού αυτού του είδους της μαρτυρίας καταργήθηκε με το Άρθρο 24 του Κεφαλαίου 9 το οποίο προνοεί:

«24.–(1) Ανεξάρτητα από τις διατάξεις οποιουδήποτε άλλου νόμου, η εξ ακοής μαρτυρία δεν αποκλείεται από οποιαδήποτε διαδικασία ενώπιον οιαδήποτε Δικαστηρίου, απλώς και μόνο διότι αυτή είναι εξ ακοής:

Νοείται ότι σε ποινική διαδικασία το Δικαστήριο δύναται σε οποιοδήποτε στάδιο να μην αποδεχθεί εξ ακοής μαρτυρία, αν κρίνει ότι τούτο εξυπηρετεί τους σκοπούς ορθής απονομής της δικαιοσύνης.

(2) Οι διατάξεις του παρόντος Μέρους δεν καθιστούν αποδεκτή οποιαδήποτε μαρτυρία, που θα απεκλείετο για οποιοδήποτε άλλο λόγο από το ότι αυτή είναι εξ ακοής μαρτυρία.

(3) Οι διατάξεις των άρθρων 26, 27 και 28 του παρόντος Μέρους δεν εφαρμόζονται αναφορικά με εξ ακοής μαρτυρία, η οποία θα ήταν αποδεκτή εν πάση περιπτώσει και χωρίς την εφαρμογή των διατάξεων του εδαφίου (1) του παρόντος άρθρου, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η εν λόγω μαρτυρία καθίσταται αποδεκτή και δυνάμει των διατάξεων του εδαφίου (1) του παρόντος άρθρου.»

Όπως φαίνεται, οι εξαιρέσεις τις οποίες η Νομολογία ανεγνώρισε διατηρήθηκαν σε ισχύ έστω και μετά την κατάργηση. Αυτό σημαίνει ότι αν κατ' εξαίρεση μαρτυρία θα γινόταν δεκτή έστω και εξ ακοής, αυτή γίνεται δεκτή από το Δικαστήριο και μετά την τροποποίηση. Σε μια τέτοια περίπτωση, η μαρτυρία είναι πλήρως αποδεκτή και δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να την αξιολογήσει συμφώνως με τις πρόνοιες του Άρθρου 26 και 27 του τροποποιηθέντος νόμου που θα εξετάσουμε κατωτέρω. Στην υπόθεση **A. Panayides Contracting Ltd v. Νίκου Σταύρου Χαραλάμπους**,⁶⁷⁵ το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφασίσει κατά πόσον απόδειξη εξόδων νοσηλείας στο Νοσοκομείο Devonshire στην Αγγλία για Stg £ 57.487,65 μπορούσε να γίνει δεκτή χωρίς να κλητευθούν οι εκδότες της, δηλαδή αυτοί που έκαναν την «*αρχική δήλωση*.» Οι απόψεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου που παρακάθισε σε δωδεκαμελή σύνθεση δίσταντο. Την απόφαση των 6 μελών (πλειοψηφία) έδωσε ο Δικαστής Γαβριηλίδης, δεχόμενος την μαρτυρία αυτή. Αντίθετη άποψη εξέφρασε η μειοψηφία, προεξάρχωντος του πρώην Προέδρου του Ανωτάτου Δικαστηρίου, Δικαστή Πική. Το σχετικό

675. (2004) 1 Α.Α.Δ. 416.

απόσπασμα από την απόφαση της πλειοψηφίας, η οποία ανέτρεψε πρόσφατη περί του αντιθέτου νομολογία, έχει ως εξής:⁶⁷⁶

«Αναφορικά με το αποδεκτό του Τεκμηρίου 22 ως μαρτυρίας στη δίκη, κατ' εφαρμογή του άρθρου 4 του Περί Αποδείξεως Νόμου, Κεφ. 9, έχει προκύψει, όπως εξηγεί ο Κωνσταντινίδης Δ, το ζήτημα κατά πόσο το εν λόγω άρθρο συνάδει ή όχι με ορισμένες διατάξεις του Συντάγματος. Αντικείμενο της απόφασης αυτής είναι ακριβώς αυτό το ζήτημα.

Το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος έχει ως εξής:

«2. Έκαστος, κατά την διάγνωσιν των αστικών αυτού δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ή οιασδήποτε κατ' αυτού ποινικής κατηγορίας, δικαιούται ανεπηρέαστου, δημοσίας ακροαματικής διαδικασίας εντός εύλογου χρόνου, ενώπιον ανεξάρτητου, αμερόληπτου και αρμόδιου δικαστηρίου ιδρυόμενου διά νόμου.»

Το Άρθρο 30.3 (γ) του Συντάγματος έχει ως εξής:

«3. Έκαστος έχει το δικαίωμα:

...

(γ) να προσάγη ή να προκαλή την προσαγωγή των μέσων αποδείξεως και να εξετάζη μάρτυρας συμφώνως τω νόμω.

...

Το Άρθρο 12.5(δ) του Συντάγματος έχει ως εξής:

«5. Πας κατηγορούμενος δι' αδίκημά τι έχει τα ακόλουθα κατ' ελάχιστον όρον δικαιώματα:

...

(δ) να εξετάζει ή να προκαλή την εξέτασιν μαρτύρων κατηγορίας και να ζητή την προσέλευσιν και εξέτασιν μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους τους ισχύοντας ως προς τους μάρτυρας κατηγορίας,»

...

Τα Άρθρα αυτά του Συντάγματος αντιστοιχούν με τα Άρθρα 6(1) και 6(3)(δ) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ν.39/1962) (η «Σύμβαση»). Το δικαίωμα του Άρθρου 6(1) της Σύμβασης (όπως και του αντίστοιχου Άρθρου 30.2 του Συντάγματος) είναι γνωστό ως το δικαίωμα για «δίκαιη δίκη.» Το δικαίωμα του άρθρου 6(3)(δ) της Σύμβασης (όπως και των αντιστοιχών Άρθρων 30.3(γ) και 12.5(δ) του Συντάγματος) αντιπροσωπεύει «ιδιαίτερη όψη» του δικαιώματος για δίκαιη δίκη.⁶⁷⁷

Το Άρθρο 4 του περί Αποδείξεως Νόμου, Κεφ. 9, το οποίο προϋπήρχε του Συντάγματος, παρέχει εξουσία στο Δικαστήριο να επιτρέψει, κατ' εξαίρεση του νομολογιακού κανόνα εναντίον της αποδοχής εξ ακοής μαρτυρίας, την παρουσίαση της γραπτής κατάθεσης ενός προσώπου ως μαρτυρίας, σε πολιτικές υποθέσεις, χωρίς την

676. *Ibid* σελ. 453-456.

677. Βλέπε μεταξύ άλλων, Van Mechelen & others v. Netherlands [1998] 25 E.H.R.R 647.

προσέλευση του εν λόγω προσώπου στο εδώλιο του μάρτυρα για να μαρτυρήσει. Με το Άρθρο 2 του περί Αποδείξεως (Τροποποιητικού) Νόμου του 1994 (Ν. 94(I)/1994), η ίδια εξ αίρεση επεκτάθηκε και στις ποινικές υποθέσεις.

Στην *Λιασιδης κ.ά. v. Αστυνομίας κ.ά.*,⁶⁷⁸ το Εφετείο (τρεις Δικαστές) έκρινε ότι το άρθρο 4(2) του Κεφ. 9 δεν επιβίωσε του Συντάγματος (Άρθρο 188), το δε άρθρο 2 του Ν. 94(I)/1994 παραβίαζε το Σύνταγμα. Το σχετικό απόσπασμα έχει ως εξής:

«Ως διευκρινίζει η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ερμηνευτική των προνοιών του Άρθρου (6) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, δε χωρεί παρέκκλιση από το δικαίωμα του κατηγορουμένου να αμφισβητήσει τη μαρτυρία παντός μάρτυρος Κατηγορίας – (βλ. Unterpertinger case, Series A. Vol. 110, σελ. 1). Στην Kostovski Case, Series A. Vol. 166, σελ. 1, που ακολούθησε, διασαφηνίζεται ότι το δικαίωμα αντιπαράθεσης προς τους μάρτυρες της άλλης πλευράς αποτελεί αναπόσπαστη πτυχή της έννοιας της δίκαιης δίκης. Η ίδια αρχή υιοθετείται και στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στις υποθέσεις Windisch Case, Series A. Vol. 186, σελ. 1 Case of Asch v. Austria, Series A, Vol. 203, σελ. 1 Case of Saidi v. France, Series A, Vol. 261, σελ. 43

Η συνάρτηση του δικαιώματος της δίκαιης δίκης με το δικαίωμα του κάθε διάδικου να αντεξετάξει τους μάρτυρες που καταθέτουν εναντίον του, είναι συνυφασμένη με την πεμπουσία της απονομής της δικαιοσύνης. Χωρίς το όπλο αυτό, ο διάδικος στερείται των εγγυών της φυσικής δικαιοσύνης για την υπεράσπισή του. Το δικαίωμα αυτό εμπεριέχεται στην έννοια της δίκαιης δίκης και κατοχυρώνεται ευθέως σε κάθε δικαστική διαδικασία από τις πρόνοιες του Άρθρου 30.3(γ) του Συντάγματος. Κατά συνέπεια, οι διατάξεις του Άρθρου 4(2) του ΚΕΦ.9, στο βαθμό που παρείχαν τη δυνατότητα προσαγωγής κατάθεσης μάρτυρα χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα αντιπαράθεσης προς αυτόν και τη μαρτυρία του, ατόνησαν και έπαυσαν να ισχύουν, ως αποτέλεσμα της αντίθεσής τους προς τις ρητές διατάξεις του Συντάγματος. Τούτου δοθέντος, ό,τι επικείρησε ο νομοθέτης να πράξει με τις πρόνοιες του Άρθρου 2 του Ν. 94(I)/94, έπεσε στο κενό. Επικείρησε την τροποποίηση ανύπαρκτου νομοθετήματος. Εάν πάλι, ήθελε κριθεί ότι, με τις διατάξεις του, ο Ν.94(I)/94 έδωσε νέα πνοή στο καταργηθέν νομοθέτημα, επαναθεσπίζοντάς το, οι διατάξεις του είναι προδήλως αντισυνταγματικές, εφόσον προσκρούουν τόσο στην έννοια της δίκαιης δίκης όσο και στις πρόνοιες των Αρθρων 30.3(γ) και 12.5(δ) του Συντάγματος.

Η πιο πάνω προσέγγιση αποτελεί, στην περίπτωση των δύο άρθρων, εφαρμογή γενικότερης αρχής σύμφωνα με την οποία όπου, εξ αντικειμένου, υπάρχει, νομολογιακά ή νομοθετικά – βάσει του Κεφ. 9 ή άλλων νόμων, «στέρηση του δικαιώματος αντιπαράθεσης προς το μάρτυρα ο οποίος εκθέτει τα γεγονότα», η μαρτυρία του είναι, άνευ ετέρου, μη παραδεκτή, υπό την έννοια ότι αυτή δεν επιτρέπεται να μεταφερθεί στο δικαστήριο εξ ακοής, μέσω, δηλαδή, άλλου μάρτυρα ο οποίος την παρουσιάζει ως γραπτή του κατάθεση ή την παραθέτει ως την προφορική του δήλωση.

Η δικηγόρος του εφεσίβλητου μας κάλεσε να αποστούμε από τη Λιασιδης. Υποστήριξε ότι το άρθρο 4 του Κεφ. 9 επιβίωσε του Άρθρου 30.3(γ) του Συντάγματος. Η επιχειρηματολογία της επικεντρώθηκε στην εισήγηση ότι το Άρθρο 30.3(γ) πρέπει να ερμηνεύεται και εφαρμόζεται σε συνδυασμό με το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος και ότι εκείνο το

678. (2002) 2 Α.Α.Δ. 434.

οποίο προέχει είναι το αποτέλεσμα, αν δηλαδή ο διάδικος έτυχε δίκαιης δίκης, και όχι αν, κατά τη δίκη, έγινε ή δεν έγινε παραδεκτή εξ ακοής μαρτυρία. Την αντίθετη θέση υποστήριξε ο δικηγόρος της εφεσείουσας. Αφού υπεραμύνθηκε της ορθότητας της Λιασίδης, μας κάλεσε να την ακολουθήσουμε.

...

Έχοντας υπόψη τον τρόπο με τον οποίο είναι διατυπωμένα τα Άρθρα 30.2, 30.3(γ) και 12.5(δ) του Συντάγματος, αφενός, και τη νομολογία του ΕΔΑΔ, σύμφωνα με την οποία το ζήτημα κατά πόσο, με την παρουσίαση γραπτών καταθέσεων ως μαρτυρίας, παραβιάστηκε ή δεν παραβιάστηκε το άρθρο 6(3)(δ) της Σύμβασης, δεν εξετάζεται ούτε αποφασίζεται *in abstracto*, αλλά εξετάζεται και αποφασίζεται *in concreto*, ανάλογα, δηλαδή, με τα περιστατικά της κάθε υπόθεσης, όπως εξηγήσαμε, και πάντοτε σε συνάρτηση με το άρθρο 6(1) της Σύμβασης, αφετέρου, καταλήξαμε στο συμπέρασμα, αντίθετα με την Λιασίδης, ότι *in abstracto* στέρηση (δηλαδή από το νόμο) του δικαιώματος αντεξέτασης των μαρτύρων του διαδίκου ή του κατηγορού από τον αντίδικο ή τον κατηγορούμενο στην βάση των Άρθρων 30.3(γ) και/ή 12.5(δ) του Συντάγματος λαμβανομένων αυτοτελώς, μπορεί να υπάρξει μόνο στην περίπτωση των προσώπων τα οποία ο διάδικος ή ο κατηγορος καλεί στο εδώλιο του μάρτυρα για να μαρτυρήσουν. Τέτοια *in abstracto* στέρηση δεν μπορεί να υπάρξει στην περίπτωση των προσώπων τα οποία ο διάδικος ή ο κατηγορος επιλέγει να μην καλέσει στο εδώλιο του μάρτυρα για να μαρτυρήσουν (γιατί π.χ. απουσιάζουν ή απέθαναν). Στην περίπτωση, επομένως, που ο διάδικος ή ο κατηγορος, ελεύθερα ή εξ ανάγκης, αντί να καλέσει το συντάκτη της γραπτής κατάθεσης στο εδώλιο για να την καταθέσει ως μαρτυρία, όπως κατ' εξαίρεση του κανόνα εναντίον της αποδοχής εξ ακοής μαρτυρίας επιτρέπουν τα άρθρα 4 του Κεφ. 9 και 2 του Νόμου 94(Ι)/1994, ο αντίδικος ή ο κατηγορούμενος δεν στερείται του δικαιώματος αντεξέτασης του συντάκτη της γραπτής κατάθεσης, όπως αυτό κατοχυρώνεται στα Άρθρα 30.3(γ) και/ή 12.5(δ) του Συντάγματος, λαμβανόμενα αυτοτελώς, εφόσον ο τελευταίος, ελεύθερα ή εξ ανάγκης, δεν κλήθηκε, από τον διάδικο ή τον κατηγορο, στο εδώλιο του μάρτυρα για να μαρτυρήσει. Λόγος για στέρηση δικαιώματος αντεξέτασης από τον αντίδικο ή τον κατηγορούμενο των προσώπων τα οποία ο διάδικος ή ο κατηγορος, ελεύθερα ή εξ ανάγκης, δεν καλεί στο εδώλιο του μάρτυρα για να μαρτυρήσουν, αλλά παρουσιάζει απλώς τη γραπτή τους κατάθεση, είναι δυνατόν να γίνει μόνο *in concreto* (ανεξάρτητα από το νόμο), σε συγκεκριμένη, δηλαδή, υπόθεση, και πάντοτε στην βάση των Άρθρων 30.3(γ) και/ή 12.5(δ) του Συντάγματος λαμβανομένων, όχι αυτοτελώς, αλλά σε συνάρτηση με το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος, εάν, βάσει των περιστατικών της, μπορεί να λεχθεί ότι, ως εκ της μη αντεξέτασης των εν λόγω προσώπων, στη γραπτή κατάθεση των οποίων στηρίχθηκε το δικαστήριο, ο αντίδικος ή ο κατηγορούμενος δεν έτυχε, τελικά, δίκαιης δίκης. Εάν, βάσει των περιστατικών της συγκεκριμένης υπόθεσης, κάτι τέτοιο δεν μπορεί τελικά, να λεχθεί, η μη αντεξέταση των εν λόγω προσώπων, όπως και η στήριξη του δικαστηρίου στη γραπτή τους κατάθεση, έστω και αν αυτά ταξινομηθούν ως «μάρτυρες στη δίκη» (βλ. *Kostovski, Delta*) δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι στέρηση τα δικαιώματα αντεξέτασης του αντίδικου ή του κατηγορουμένου, βάσει των Άρθρων 30.3(γ) και/ή 12.5(δ) του Συντάγματος, λαμβανομένων αυτοτελώς.

Ενόψει των πιο πάνω, κρίνουμε ότι το άρθρο 4 του Κεφ. 9 επιβίωσε του Συντάγματος, επομένως, το Τεκμήριο 22 μπορούσε να γίνει αποδεκτό ως μαρτυρία στη δίκη, εφόσον συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του εν λόγω άρθρου.»

Αντίθετα ο Πρόεδρος Πικής αναφέρει τα εξής στην απόφαση του:⁶⁷⁹

«Έχουμε κληθεί να αποστούμε από το λόγο της Λιασίδης. Δυνατότητα απόκλισης από δεσμευτικό δικαστικό προηγούμενο παρέχεται κάτω από τις αρχές που προσδιορίζει η νομολογία. Το ακόλουθο απόσπασμα, από την απόφαση στην Νικολάου κ.α. ν. Νικολάου και Άλλου (Αρ. 2) (1992) 1 Α.Α.Δ. (B) 1338, το οποίο υιοθετήθηκε στη Μαυρογένης ν. Βουλής κ.α (Αρ. 3) (1996) 1 Α.Α.Δ. 315-328-329 (απόφαση πλειοψηφίας), προσδιορίζει πότε είναι παραδεκτή παρέκκλιση από δικαστικό προηγούμενο: – (σελ. 1406).

Τα περιθώρια και προϋποθέσεις για απόκλιση από προηγούμενες αποφάσεις της ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου είναι ανάλογες με εκείνες που παρέχονται στη Δικαστική Επιτροπή της Βουλής των Λόρδων να αποκλίνει από προηγούμενες αποφάσεις της που περιέχονται στη διακήρυξη του 1966 [1966] 3 All ER., 77. Στο προοίμιο της Διακήρυξης Πρακτικής επαναβεβαιώνεται η προσήλωση στο δικαστικό προηγούμενο ως το θεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομείται το δίκαιο και προσδιορίζεται η εφαρμογή του σε συγκεκριμένους τομείς. Προηγούμενες αποφάσεις του δικαστηρίου θεωρούνται κατά κανόνα δεσμευτικές. Μόνο λόγοι κεφαλαιώδους σημασίας, όπως η ουσιαστική μεταβολή των περιστάσεων στις οποίες εδράζεται αρχή δικαίου, μπορεί να δικαιολογήσουν απόκλιση από το λόγο προηγούμενης απόφασης του δικαστηρίου. (Fitzleet Estates Ltd v. Cherry [1977] 3 All ER., 996 (H.L.) – Βλ. επίσης Bremer Vulkan v. South India Shipping [1981] 1 All ER, 289, Paal Wilson & Co v. Blumenthal [1983] 1 All ER, 34, Food Corp of India v. Antclizo Shipping [1988] 2 All ER 513). Ευχέρεια για απόκλιση παρέχεται και όταν κριθεί ότι προηγούμενη απόφαση βασίζεται σε αδιαμφισβήτητα εσφαλμένη αρχή δικαίου ή οδηγεί σε καταφανώς άδικα αποτελέσματα (O' Brien v. Robinson [1973] 1 All ER 583 (H.L.)

Οι τρεις, κατ' εξοχήν, λόγοι για τους οποίους είναι παραδεκτή παρέκκλιση από δικαστικό προηγούμενο είναι:

(α) Η ουσιαστική μεταβολή των περιστάσεων:

Καμία αλλαγή στις περιστάσεις που περιβάλλουν την αρχή που αναγνωρίστηκε στην πρόσφατη απόφαση Λιασίδης – (δόθηκε 30/09/02) δεν έχει επέλθει, ούτε έχει γίνει λόγος για τέτοια μεταβολή.

(β) όταν ο λόγος του δικαστικού προηγούμενου βασίζεται σε αδιαμφισβήτητα εσφαλμένη αρχή δικαίου:

Αδιαμφισβήτητα εσφαλμένη αρχή δικαίου είναι εκείνη, για το εσφαλμένο της οποίας δεν χωρεί, κατά λογική τάξη, αντίλογος. Το δικαίωμα το οποίο κατοχυρώνει το Άρθρο 30.3(γ) του Συντάγματος συνιστά αναφαίρετο δικαίωμα του διαδίκου αλλά και αναπόσπαστη πτυχή της δίκαιης δίκης. Δεν είναι τυχαίο ότι το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε, παρά την απουσία στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση ρητής κατοχύρωσης του δικαιώματος εξέτασης μαρτύρων στην πολιτική δίκη, ότι το δικαίωμα αυτό αποτελεί αναπόσπαστη πτυχή της δίκαιης δίκης. Ούτε μπορούσε να ήταν διαφορετικά. Η φυσική δικαιοσύνη το επιβάλλει. Πως είναι ποτέ δυνατό ένας να καταδικαστεί σε οποιαδήποτε από τις κυρώσεις του δικαίου, βάσει μαρτυρίας που δεν έχει τη δυνατότητα να αμφισβητήσει; Η αναγνώριση των συμφυών προς τη λειτουργική οντότητα του ανθρώπου δικαιωμάτων κατέρριψε κάθε θεσμό αντίθετο προς αυτά. Ούτε είναι συμβατή προς τη φύση του δικαιώματος δίκαιης δίκης οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ πολιτικής και ποινικής

679. Ibid σελ. 487-488, 490-491.

διαδικασίας. Και στις δύο περιπτώσεις, το ζητούμενο είναι η απόδοση δικαιοσύνης στον άνθρωπο. Το Άρθρο 30.2 και 3 του Συντάγματος καθιερώνει ομοιόμορφους κανόνες για την κρίση τόσο των αστικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του ανθρώπου όσο και της ποινικής του ευθύνης.

...

Λόγος, που να δικαιολογεί απόκλιση από τη Λιασίδης, δεν έχει καταδειχθεί. Ό,τι καταδεικνύουν τα γεγονότα της παρούσας υπόθεσης, είναι τα άδικα αποτελέσματα που προκύπτουν από την παραβίαση της συνταγματικής αρχής που διαπιστώνει.

Στην Λιασίδης δεν κάναμε τίποτα περισσότερο από το να εφαρμόσουμε εκείνο που λέγει το Σύνταγμα – το δικαίωμα του κάθε διάδικου «να εξετάζη μάρτυρας συμφώνως τω νόμω.» Αποδοχή των θέσεων του εφεσίβλητου θα ισοδυναμούσε με άρνηση δικαστικού προηγούμενου. Ακόμα πιο καταλυτικό συνεπακόλουθο της εισηγήσης του θα ήταν η άρνηση του Συντάγματος, του υπέρτατου Νόμου της Πολιτείας, ως ορίζει το Άρθρο 179.1 του Συντάγματος. Το Άρθρο 30 ανήκει στο ΜΕΡΟΣ ΙΙ του Συντάγματος, που κατοχυρώνει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες του Ανθρώπου. Το Άρθρο 35 του Συντάγματος δεσμεύει τις δικαστικές αρχές «...να διασφαλίζωσι την αποτελεσματική εφαρμογήν ...» των διατάξεων του ΜΕΡΟΥΣ ΙΙ. Μάρτυρας σε δίκη είναι, εξ αντικειμένου, κάθε ένας, που τα λεγόμενά του προσμετρούν ως μαρτυρία. Αυτό το άτομο, ο διάδικος έχει δικαίωμα να το αντεξετάσει. Στέρηση αυτού του δικαιώματος αποτελεί άρνηση ενός από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, που ρητά κατοχυρώνει το Άρθρο 30.3 (γ) του Συντάγματος. Επομένως, έχουμε κληθεί από τον Εφεσίβλητο, όχι μόνο να αποστούμε από το λόγο της Λιασίδης, αλλά και να παρεκκλίνουμε από το Σύνταγμα, πρόσκληση συνεπαγόμενη τον εξοστρακισμό θεμελιώδους δικαιώματος του ανθρώπου.»

Περαιτέρω παραδείγματα εξαιρέσεως από τον κανόνα για την απόρριψη εξ ακοής μαρτυρίας, όπως προκύπτουν από την νομολογία είναι και οι πιο κάτω:

Στην υπόθεση *Μεταξάς v. Μεταξάς*,⁶⁸⁰ αποφασίστηκε ότι Ένορκη Δήλωση από αποβιώσαντα διάδικο, σε βάρος των συμφερόντων του και υπέρ των συμφερόντων αντιδίκου του, είναι δεκτή. Ο αποβιώσας σύζυγος είχε κάνει Ένορκη Δήλωση στην οποία ισχυριζόταν ότι πληρεξούσιο έγγραφο που χρησιμοποίησε είχε γίνει με δόλο και ψευδείς παραστάσεις σε βάρος της συζύγου του. Το Εφετείο αποφάσισε ότι η Ε/Δ προήλθε από διάδικο και έγινε σε βάρος των συμφερόντων του. Συνεπώς, μπορούσε να παρουσιαστεί από τρίτο μάρτυρα. Στην σελίδα 18 το Εφετείο αναφέρει τα εξής:

«Υπήρξε ένσταση στην παρουσίαση αυτής της ένορκης δήλωσης. Το Δικαστήριο την αποδέχθηκε αφού αναφέρθηκε στις πρόνοιες του άρθρου 4(1) και (2) του περί Αποδείξεως Νόμου, Κεφ. 9, όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 94(Ι)/94. Έγινε επίσης αναφορά στις ποινικές εφέσεις Λιασίδης κ.α. v. Αστυνομίας κ.α. (2002) 2 Α.Α.Δ. 434. Η υπό έφεση απόφαση εκδόθηκε προτού ανατραπούν από την ολομέλεια, στην Α. Ραγιαίδης Contracting Ltd v. Χαράλάμπους (2004) 1 Α.Α.Δ. 416, τα λεχθέντα στις πιο πάνω ποινικές εφέσεις, και που αφορούσαν τη συνταγματικότητα σχετικών προνοιών στον περί Αποδείξεως Νόμο.

680. (2005) 1 Α.Α.Δ. 15.

Η ένορκη δήλωση του αποβίωσαντα, ο οποίος στην ουσία ήταν εναγόμενος στην αγωγή, ορθά έγινε δεκτή από το Δικαστήριο, για τον απλό λόγο ότι αυτή προήλθε από διάδικο στην αγωγή και έγινε εις βάρος των συμφερόντων του και υπέρ αυτών της Εφεσίβλητης. Ανεξάρτητα όμως από το πιο πάνω, αποδεικτικό στοιχείο, το Δικαστήριο πίστεψε τη μαρτυρία της εφεσίβλητης, ενώ απέρριψε τις αιτιάσεις των εφεσεϊόντων. Η κρίση της πρωτόδικης δικαστού, στη βάση της αξιολόγησης της μαρτυρίας είναι ορθή.»

Στην Γιώργος Αναστασίου ν. Γ.Ε,⁶⁸¹ τα γεγονότα έχουν ως εξής:

«Ο Mohannad Terk, 24 ετών, από τη Συρία, ήλθε στην Κύπρο το Μάρτιο του 2001 και, 5 ½ περίπου μήνες αργότερα, κατά τον Αύγουστο, παντρεύτηκε με πολιτικό γάμο την Αλίκη Νεοφύτου από την Ερήμη. Το ζεύγος διέμενε σε ενοικιαζόμενο σπίτι στην περιοχή Κάψαλου στην Λεμεσό. Γύρω στις 8.30 μ.μ της 19.12.2001 ο Terk, ο οποίος στην Κύπρο αποκαλείτο με το Ελληνικό όνομα Άγγελος, πυροβολήθηκε με κυνηγετικό όπλο έξω από το σπίτι του. Μεταφέρθηκε με ασθενοφόρο στο Γενικό Νοσοκομείο Λεμεσού με πολύ σοβαρά τραύματα στο δεξιό χέρι και στην κοιλιακή χώρα. Εκεί έτυχε των πρώτων βοηθειών και στην συνέχεια υποβλήθηκε επείγοντως σε σοβαρές χειρουργικές επεμβάσεις, ως αποτέλεσμα των οποίων σώθηκε η ζωή του.

Για τον τραυματισμό του Terk προσήφθη κατηγορία απόπειρας φόνου εναντίον του εφεσεϊόντος ο οποίος διατηρούσε προηγουμένως πολύχρονο ερωτικό δεσμό με τη σύζυγο του Terk. Ο εφεσεϊών δεν παραδέχθηκε την κατηγορία· διεξήχθη μακρά δίκη ενώπιον του Κακουργιοδικείου στα αρχικά στάδια της οποίας ο εφεσεϊών δεν εκπροσωπείτο από δικηγόρο ενώ αργότερα εκπροσωπείτο από το δικηγόρο κ. Ρ. Ερωτοκρίτου στον οποίο είχε δοθεί άδεια να αποσυρθεί πριν την έναρξη της δίκης και επανήλθε αργότερα.

Κατά την ακρόαση έδωσαν μαρτυρία εκ μέρους της κατηγορούσας αρχής σαράντα ένα μάρτυρες ενώ εκ μέρους του εφεσεϊόντος έδωσε ένορκο μαρτυρία ο ίδιος και άλλοι τέσσερις μάρτυρες. Ακολουθώντας το Κακουργιοδικείο, αφού αξιολόγησε την εκατέρωθεν μαρτυρία, αποδέχθηκε εκείνη της κατηγορούσας αρχής ενώ απέρριψε εκείνη του εφεσεϊόντος, ο οποίος είχε προβάλει άλλοθι, ισχυριζόμενος ότι, κατά τον ουσιώδη χρόνο, βρισκόταν στο σπίτι της συντρόφου του στην Επαρχία Λευκωσίας, εκδοχή την οποία υποστήριξε και η ίδια, ΜΥ2Ρ. Πάσκοβα.

Στηριζόμενο στη μαρτυρία, την οποία αξιολόγησε ως αληθινή, το Κακουργιοδικείο έκρινε τον εφεσεϊόντα ένοχο της κατηγορίας. Η μαρτυρία αυτή συνίστατο στην άμεση μαρτυρία του ίδιου του θύματος, στη μαρτυρία άμεσου/πρώτου παραπόνου από το θύμα, στις προηγηθείσες απειλές κατά της ζωής του θύματος από τον εφεσεϊόντα, στις δηλώσεις τις οποίες προέβη η σύζυγος του θύματος λίγη ώρα μετά το συμβάν, στην επιστημονική μαρτυρία ταύτισης γενετικού υλικού του θύματος με γενετικό υλικό το οποίο απομονώθηκε από επιχρίσματα τα οποία λήφθηκαν από το αυτοκίνητο του εφεσεϊόντος, στο ότι ο εφεσεϊών πυροβόλησε το θύμα εξ επαφής σε ευαίσθητο μέρος του σώματος του με ζωτικά όργανα, όπως είναι η κοιλιακή χώρα, στη μεγάλη έκταση και τη σοβαρότητα των τραυμάτων του θύματος, τα οποία έθεσαν σε άμεσο κίνδυνο τη ζωή του, και, επίσης, το ελατήριο το οποίο είχε ο εφεσεϊών να εξοντώσει το θύμα.

681. (2005) 2 Α.Α.Δ. 492, 497-498.

ISBN 978-960-622-363-1

16182